

TIL O'RGANUVCHILAR UCHUN GRAMMATIKANING AHAMIYATI.

Ortiqova Gulmira G'anisher qizi

Qarshi davlat universiteti 2-bosqich talabasi 022-67-guruh talabasi

Mavzuning dolzarbligii. Bilamizki, hozirgi kunda ko'plab insonlar til o'rganishga e'tibor qaratmoqdalar va ular til o'rganish ko'plab imkoniyatlar ochishini bilishadi. Ayni damda O'zbekistonda ham til o'rganishga bo'lgan qiziqish va talab ortib bormoqda. Hozirda e'tibor bersak yoshlar hamda katta yoshdagi insonlar ham tillar o'rganishni xohlaydilar. Ular o'zlarining qiziqishi va muhimligiga ko'ra rus tili, ingliz tili, koreys tili va boshqa tillarni o'rganishmoqda. „Til bilgan el biladi“ degandek biror bir til o'rganish katta imkoniyatlarni ochiladi. Chet ellarga sayohatga chiqqanda yoki chet davrlariga o'qishga borganda juda katta foydasi tegadi. O'sha mamlakat insonlari bilan muloqot qilish, o'z fikrlaringizni erkin bayon qilish imkoniyatini beradi. Til bilish insonlarni o'zga mamlakatlarda turli muommolar kelib chiqishidan himoya qiladi desak adashmaymiz. Barchamiz bilamizki, qandaydir til o'rganish, unda xato qilmay fikrimizni aniq, ifodali bayon qilish uchun uning grammatikasini o'rganishimiz kerak. Biroq hozirgi kunda ko'plab til o'rganuvchilari biror bir til o'rganish uchun uning grammatikasini o'rganish muhim emas deb bilishadi va o'z fikrlarini „barcha insonlar o'z ona tilisini grammatika o'rganmasdan turib ham bemalol gapira oladi, o'z fikrini bayon qila oladi“ degan g'oya ostida targ'ib qilishmoqda.

Mavzuning ilmiy asosi. Barcha inson tug'ilganda qanaqadir tilda muloqot qilinadigan muhitda dunyoga keladi va umri davomida o'zining oila a'zolaridan va yon atrofdagilardan o'sha tilni o'rganib boradi va o'sha tilda doimiy muloqotda bo'ladi. Eng muhimi o'sha tilda muloqot qilinadigan muhitda bo'ladi va barcha holatlarda o'sha til doirasida bo'ladi ya'ni o'qishda, ishda, ko'chada, televizorda qanaqadir ko'rsatuv yoki kino ko'rayotganda, radiodan biror bir musiqa yoki habarlar eshitayotganda va boshqa holatlarda. Lekin biror bir tilni ikkinchi til sifatida o'rganayotgan inson u tilda muloqot qilinadigan muhitda bo'lmaydi, bo'lsa ham doimiy bo'lolmaydi va o'zining tilidan ko'proq holatlarda foydalanishi ehtimoli yuqoriroq. Qanaqadir tilni uning grammatikasisiz ham o'rganish mumkinmi? O'sha tilni grammatikasisiz o'z ona tilisidek gapirib ketish mumkinmi? degan savollar ko'plab insonlarni o'ylantiradi. Bunday savollarga quyidagicha javob berish mumkin.

Biror tilni uni grammatikasini o'rganmasdan ham o'rganish mumkin lekin bunda o'rganuvchilarning ko'p vaqtlari ketadi va grammatikasini o'rganmaganligi uchun ham tuzgan gaplari grammatik jihatdan xato bo'ladi va fikrlarini keng, mazmunli bayon qilish imkoniyatini yo'qotadilar. Chunki grammatika o'zimizni ifodalash qobiliyatimizning asosidir. Biz undan qanchalik ko'p foydalana olsak va foydalanishni bilsak, shunchalik fikrlarimizni kengroq ifoda qila olamiz va boshqalarni fikrini ham yaxshiroq tushuna olamiz. Bu aniqlikni oshiradi, noaniqlikni bartaraf qiladi. Masalan: bir inson o'zbek tilini ikkinchi til sifatida o'rganyapti ammo o'zbek tilining grammatikasini o'rganmasdan turib gapiryapti misol uchun u bozorga bordi va sotuvchi bilan muloqotda bo'lyapti. „Men olma kerak, u narxi qancha, pul yetmas ekan, kam pul bersa bo'ladimi?“ bu gaplarda grammatik xatolar talaygina, grammatik xato bilan qanchalik biror tilni tez, ravon va taalafuz jihatdan ham puxta gapirilsa ham chiroyli, mukammal bo'lmaydi. Bu holatda u sotuvchiga o'zini fikrini bildira oldi deb aytishimiz mumkin lekin grammatikani bilmasligi boshqa holatlarda qiyinchilikka va tinglovchini so'zlovchining nutqiga tushunmay qolishiga sabab bo'lishi mumkin. Hammaga ma'lumki, kimdir biror bir til o'rganishni istaydimi yoki o'rganishga qaror qildimi, demak, albatta biror bir maqsadda o'rganadi ya'ni o'sha tilni o'rganib keyin o'sha tilni boshqalarga o'rgatib daromatga chiqishni xohlashi mumkin bunda albatta o'quvchilarga o'sha tilni puxta o'rgatishi talab etiladi albatta o'sha til o'rganuvchilari ham o'sha tilni yaxshi biladigan insondan o'rganishni xohlaydi. Bunda o'sha til grammatikasini bilmaslik ko'p xatolarga yo'l qo'yishga va o'quvchilarni yo'qotishga sabab bo'lishi mumkin. Yoki ba'zi insonlar chet davlatga ishlashga yoki o'qishga ketish uchun o'sha mamlakat tilini o'rganayotgan bo'lishi mumkin. Bunda albatta chiroyli va tushunarli gapirish muhim hisoblanadi. Chet elda qanaqadir korxonalarda yoki tashkilotlarda ishlash uchun o'sha davlat tilini puxta bilish va erkin, xatolarsiz gapirish talab etiladi bunda albatta grammatikasini o'rganmasdan turib bunga erishish qiyin. Yoki chet tillarini o'sha tilda sertifikat olish uchun o'rganishi mumkin. Bilamizki hozirgi kunda chet tillarini bilish darajalarini bilish uchun har xil testlar tashkil etilgan masalan: ingliz tilini qanchalik bilish darajasini aniqlash uchun har xil testlar mavjud IELTS, CEFR, TKT, CELTA va shunga o'xshash boshqa xorijiy tillarni bilish darajalarini aniqlash uchun har xil test tizimlari yaratilgan. Agar o'sha tilda qanaqadir test topshirilsayu lekin uning grammatikasini

bilmaslik o'sha tilning bilish darajasini anchaga pasaytirib yuborishi mumkin. O'sha tilda qancha ko'p va murakkab lug'atlar bilsa ham yoki taalafuz jihatdan bexato gapirilsa ham daraja pasayib ketishi aniq.

Xulosa . Qandaydir tilni o'rganishni va unda bexato, chiroyli , mazmunli gapirish uchun uning grammatikasini hamda uning boshqa jihatlarini ham birgalikda o'rganish kerak. Bu fikrlarim bilan har bir til o'rganuvchilar albatta biror bir til o'rganishmoqchimi ,albatta, uning boshqa jihatlari bilan birgalikda grammatikasiga ham e'tibor qaratishi kerak , undan keraklicha foydalana olishishni bilishi va qo'llay olishi lozim deb bilaman. Bu esa yuqorida aytilganidek ularga o'sha tilda fikrlarini keng bayon qilish va tinglovchilarga yaxshi tushunish imkoniyatini yaratib beradi.